

Poročilo o razpravi za okroglo mizo "Teoretski koncepti prostovoljnega dela pri uresničevanju socialnih ciljev"

Vodja: Dr. Iv Nedeljković

Poročevalec: Blaž Mesec

Razprava se je v glavnem sukala okrog treh sklopov vprašanj:

- o vlogi in nalogah teorije prostovoljnega dela in s tem v zvezi o funkciji prostovoljnega dela v družbi
- o usmeritvah empiričnega raziskovanja v prihodnosti
- o organizaciji raziskovalnega dela

- o teoriji

- Izraženo je bilo stališče, da prostovoljno delo ni samo **instrument**, izvrševalec od nekih drugih **zadanih** družbenih ciljev, ampak da je pomemben **vir** družbenih ciljev. **Odkriva probleme**, katerih razreševanje se potem postavi kot družbeni cilj. Resnična rehabilitacija ali revitalizacija njegove družbene vloge lahko izhaja le iz take načelno bolj korenite opredelitve kot **generatorja** družbenih ciljev. To pojmovanje je tesno povezano s pojmovanjem o njegovi družbeni funkciji. (Nekdo je dodal: če hočemo, da bo prostovoljno delo služilo uresničevanju socialnih ciljev, mora najprej dobiti odgovor na vprašanje, katerih ciljev. Ta pripomba implicira stališče, da družbeni cilji niso jasno operativno postavljeni).

- Po mnenju nekaterih mora teorija predvsem odgovoriti na vprašanje, kaj in kakšna je funkcija prostovoljnega dela v sedanjem trenutku družbenega razvoja: "kaj pomeni prostovoljno delo glede na sistem jugoslovanske družbe?" Na to vprašanje moramo odgovoriti, če se nočemo glibati na ravni samoumevnosti. Vedeti moramo, čemu služi to delo, preden se posvetimo vprašanju, kaj delati in kako. Odgovor: funkcija prostovoljnega dela je v tem da služi odkrivanju, analizi, akcentuiranju in razreševanju konflikta med tujim in razčlovečevalnim delovanjem, kot se pojavlja v institucijah, in človeško neposrednostjo, pristnostjo in živo potrebo po drugem človeku. Služi torej širjenju prostora za samodeterminacijo človeka. Do tega odgo-

vora smo prišli empirično, na osnovi analize več primerov konfliktov med prostovoljnimi delavci in delavci institucij. (Primer socialnoterapevtski kolonij na Rakitni in Pohorju, dela s taborniki, primer kluba starejših občanov na Reki, kjer je prišlo do konflikta med socialnim delavcem in vodstvom kluba ipd.). Enako pomembno kot vprašanje o funkciji prostovoljnega dela **za sistem**, je vprašanje o funkciji prostovoljnega dela **za posameznika**. V sistemu, ki postavlja posameznikovo dobro kot pogoj dobra skupnost, je ta funkcija celo v ospredju. Kaj je torej funkcija prostovoljnega dela za posameznika? Odgovor: Njegova funkcija je, pomagati ljudem v stiskah vseh vrst. **Najprej** pomaga, **nato** se sprašuje, kaj ta pomoč pomeni za družbeni sistem. Pomoč pa naj bi bila dana tako, da bi se človeku resnično pomagalo; to pa ni lahko. Zato je vprašanje, **kako** izvajati prostovoljno delo, kako nuditi pomoč, torej vprašanje metod in organizacije, vsaj enako pomembno kot vprašanje o družbeni funkciji prostovoljnega dela. Ni res, da je treba najprej odgovoriti na vprašanje o družbeni funkciji in šele nato o načinu tega dela.

- Dilema med profesionalnim in prostovoljnim delom je **navidezna**, lažna dilema. Ne gre za to, katero bolje zadovolji potrebe uporabnikov in delavcev: ali prostovoljno ali profesionalno. Tudi strokovnjakovo delo v instituciji je ovirano; tudi on ne more svoje strokovnosti zaradi institucionalnih ovir in ozirov uveljaviti tako, kot bi želel. Za to navidezno dilemo se skriva temeljnejši konflikt: konflikt med institucionaliziranim in neinstitucionaliziranim prostovoljnim delom. Ta konflikt, to protislovje, je trajno ker en njegov pol ne more obstajati brez drugega. Vendar pa se institucija od institucije razlikuje prav po tem, koliko prostora dopušča neposrednosti in svobodi. Gre za vprašanje, kako neprestano ustvarjati pogoje, da bi se človekove odtujene moči vračale k njemu samem.
- Izraženo je bilo tudi stališče, da je iskanje teorije prostovoljnega dela morada v protislovju z njegovo naravo. Teorija stremi k definiranju, pojasnjevanju, medtem ko je bistvo prostovoljnega dela prav v popolni odprtosti, pluralizmu nevneprejšnji opredeljenosti.
- Stališče, da je treba najprej spregovoriti o družbeni funkciji prostovoljnega

dela, je bilo podprto z opozorilom, da obstaja možnost, da bi prostovoljno delo v skrajni konsekvenci povsem dobronamerno služilo negativnim družbenim trendom. Omenjeno je bilo, da v zadnjem času strokovnosti strokovnjakov in strokovnih institucij vse bolj upada. Zmanjšuje se raven strokovne usposobljenosti, in priča smo eroziji profesionalne etike. V takih razmerah bi uvajanje prostovoljnega dela lahko pomenilo dodatni dejavnik negativne "deprofesionalizacije".

- Na bolj splošni ravni je osnovno teoretsko vprašanje, koliko samoupravljanje, in s tem prostovoljno delo, ki je njegova oblika, služi prevladovanju konflikta med civilno družbo in državo. Odgovor: Samoupravljanje in prostovoljno delo morata služiti razreševanju tega konflikta. Pri tem pa je pomembno empirično vprašanje, katere družbene procese sproža in pospešuje vsakokratna različna kombinacija določene oblike institucionalnosti in določene oblike prostovoljnega dela. Do številnih konfliktov med institucijami in prostovoljnim delom prihaja zaradi zaprtosti institucij.
- Ker je bila razprava o tem osnovnem vprašanju zelo obsežna, je bilo manj časa posvečenega razpravi o raziskovanju oblik prostovoljnega dela. Opozorjeno je bilo na problem motivacije za prostovoljno delo kot osrednji problem: iz kakšnih motivov delajo ljudje prostovoljno, kako se ta motivacija spreminja v odvisnosti od različnih značilnosti ljudi in okolja ter vrste socialne kontrole?
- Opozorjeno je bilo tudi, da bi pri teoretskih razpravah morali analizirati konkretne praktične izkušnje prostovoljnega dela, drugače obstaja nevarnost, da bomo začeli razmišljati v praznih abstrakcijah. "Prakse pri nas ne spoštujemo in ne analiziramo. Taka analiza prakse prostovoljnega dela bi pokazala, da to delo odpira probleme, ki se jim strokovnjaki ne bi smeli izogniti".

- raziskovanje

Predlagane so bile naslednje teme za raziskovanje:

- Raziskovanje motivacije za prostovoljno delo (struktura motivov prostovoljnih delavcev; motivacija služb za razvijanje prostovoljnega dela),
- Raziskovanje oblik prostovoljnega dela (npr. postaj RK),
- Zanimiva je bila pobuda, da bi raziskali, katere dejavnosti dajejo dobre rezultate. Družbeno bi jih zavarovali v tem smislu, da bi jim dali prioriteto v socialnopolitičnih programih in jim zagotovili družbeno podporo,
- Raziskovanje reakcij uporabnikov na prostovoljno delo (njihovo percepcijo prostovoljnih delavcev),
- Raziskovanje programa revitalizacije osnovne šole kot družbeno kulturnega centra,
- Raziskovanje karitativne dejavnosti verskih skupnosti.

Skratka, kot je rekel vodja razprave: "Treba skupljati ko pčela prah sve oblike dobrovoljnog rada," ker se v vsaki taki obliki skriva dragocena človeška pobuda.

- organizacija raziskovanja

Miroslav Ružica je v zvezi s tem vprašanjem opozoril na svoj prispevek v Socialni politiki 6/1985 o skupni jugoslovanski strategiji raziskovanja v socialni politiki. Kar velja za širše področje socialne politike, velja, po njem, tudi za področje prostovoljnega dela. Odgovoriti bi morali na vprašanje: (1) Kako priti do skupne jugoslovanske strategije raziskovanj na tem področju, (2) kako se zbrati in se lotiti skupnih raziskovalnih projektov (3) kako ustanoviti jugoslovanski INDOK center, (4) kako izboljšati kadrovske razmere, ki so sedaj neugodne (predlog: naj bo eden od visokošolskih centrov jugoslovanski center za podiplomske študije socialne politike), (5) revitalizirati vlogo jugoslovanske konference za socialne dejavnosti - to je še sedaj edina institucija, ki nas združuje. Ta naj da pobudo za skupne raziskovalne teme.